

ХОРЕОГРАФІЯ

УДК 792,8 (477)

DOI 10.32461/2226-3209.2.2024.308380

Цитування:

Одрехівський Р. В., Вільчинський М. О. Формування та розвиток індивідуальності артиста в мистецтві балету. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 2. С. 159–164.

Odrekhivskiy R., Vilchynskiy M. (2024). Formation and development of artist's individuality in the art of ballet. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 159–164 [in Ukrainian].

Одрехівський Роман Васильович,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри хореографії
та мистецтвознавства,
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського
<https://orcid.org/0000-0003-3581-4103>,
odre2010@ukr.net

Вільчинський Матвій Олександрович,
магістр хореографії,
артист балету другої категорії
Львівського національного академічного театру
опери та балету імені Соломії Крушельницької
<https://orcid.org/0009-0001-9196-8943>
mat.vilk113@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ АРТИСТА В МИСТЕЦТВІ БАЛЕТУ

Мета роботи – дослідження розвитку та творчого вдосконалення артиста у театральному колективі. **Методологія дослідження** базується на комплексному підході та на загальних методах науково-дослідної роботи. Історико-культурний метод застосовано для розкриття історичних передумов розвитку балету в Україні, співставлення його культурних парадигм. Компаративний метод для вивчення особливостей розвитку балетного руху. Метод інтерв'ювання – при опитуванні та бесід із керівниками колективів, провідними солістами, артистами балету. Метод теоретичного та порівняльного аналізу при опрацюванні наукової та методичної літератури. **Наукова новизна:** вперше в українському мистецтвознавстві на такому широкому теоретичному матеріалі представлено розвиток та значення особистості артиста у балетному колективі. Авторами було проведено анкетування артистів балету, у результаті якого визначено, що значна кількість артистів віддає перевагу експериментам та використанню новаторських методів для вираження своєї індивідуальності, сприяючи їхньому творчому росту та творчій свободі. **Висновки.** У мистецтві балету формування власної індивідуальності починається з освоєння базових балетних знань і навичок під час навчання. Однак справжній досвід артиста балету приходить лише після вступу до театру чи балетної трупи, що є першим кроком на професійному шляху. Виявлено, що шлях становлення артиста розпочинається з освоєння балетної техніки на етапі навчання, проте справжній розвиток індивідуальності починається під час професійної діяльності в театрі чи балетній трупі. Індивідуальність у мистецтві проявляється у творчому стилі, поглядах та сприйнятті світу через твори митця. Артист розвиває свій унікальний стиль, віддзеркалюючи особисті почуття та емоції у своїх творах. Розвиток індивідуальності артиста вимагає постійного вдосконалення через різні етапи, такі як: уроки, виступи, майстер-класи та самостійне вивчення. Цей процес розширює розуміння мистецтва та дозволяє артисту вільно виражати свою індивідуальність у своїй балетній творчості.

Ключові слова: хореографія, балет, розвиток індивідуальності, артист балету, театральний колектив, мистецтво, художня культура.

Odrekhivskiy Roman, Dr. hab. in Art Studies, Professor, Professor at the Department of Choreography and Art History, Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture; Vilchynskiy Matvii, Master of Choreography, Ballet Dancer of the Second Category, Solomiya Krushelnytska Lviv State Academic Theatre of Opera and Ballet

Formation and development of artist's individuality in the art of ballet

The purpose of the research is to study the development and creative improvement of the artist in a theatre group. **The scientific novelty** is that for the first time in Ukrainian art history, the development and significance of the artist's personality in a ballet company is presented on such a wide theoretical basis. The authors made a survey of the ballet dancers and found out that a considerable number of artists prefer experimenting and using innovative methods to express

their individuality, which contributes to their creative growth and freedom. **The research methodology** is based on an integrated approach and general methods of scientific research. The historical and cultural methods are used to reveal the historical prerequisites for the development of ballet in Ukraine, comparison of its cultural paradigms. A comparative method was utilised for studying the peculiarities of ballet movement development. The method of interviewing was applied in the form of surveying and conversation with artist group leaders, leading soloists, and ballet dancers. The method of theoretical and comparative analysis was used when processing scientific and methodical literature. **Conclusions.** The article analyses the formation of one's individuality that begins with mastering basic ballet knowledge and skills during training in the art of ballet. However, it is certain that the real experience of a ballet dancer comes only after joining a theatre or a ballet troupe, that is the first step in one's career. It has been found that the path to becoming an artist begins with mastering ballet technique during training, but true development of individuality begins during professional activity in a theatre or ballet company. Individuality in art is expressed in the creative style, views, and perception of the world through the works of the artist. An artist develops their unique style, reflecting personal feelings and emotions in their creations. The development of an artist's individuality requires constant improvement through various stages such as lessons, performances, masterclasses, and self-study. This process expands the understanding of art and allows the artist to freely express their individuality in their ballet creations.

Keywords: choreography, ballet, development of individuality, ballet dancer, theatre group, art, artistic culture.

Актуальність теми дослідження. Якісні зміни, що відбулися у суспільно-політичному житті України в останні десятиліття спонукають наше мистецтвознавство пильніше вдивлятися у процес становлення та розвитку української нації. Тому у сьогоднішні дні зростає інтерес соціуму до музичної та хореографічної культури. Саме до таких і належить мистецтво балету. У розвитку театрального мистецтва серед інших у наш час інтенсивного розвитку сучасних медіа та інших технологій постає питання дослідження розвитку індивідуальності в театральному колективі, зокрема, артиста балету. Проблематика дослідження актуалізується сучасною ситуацією, котра спонукає до відкриття нових обріїв балетного мистецтва, як одного із наріжних компонентів сучасної культури, котрий спрямований на задоволення індивідуальних, суспільних, естетичних потреб танцівників, глядачів, відображення дійсності через художні образи балетних творів.

Аналіз досліджень і публікацій. Мистецтвознавчої літератури, присвяченої балету є небагато. Переважна більшість літератури написана англійською та російською мовами. Українською мовою аналізуються переважно постановки українських хореографів, українські танці тощо. Це такі автори як М. Погоріла [4], Ю. Станішевський [5] та інші. Принагідно, дослідники торкаються історичного аспекту української хореографії [3, 156–157]. А от індивідуальність артистів українського балету практично не вивчена. Зазначимо, що дослідники зазначають: «об'єктивність психологічного портрету може бути забезпечена тільки в тому випадку, коли виявляється й оцінюється весь комплекс

зовнішніх ознак станів і властивостей людини» [5, 234], а діяльність артиста балету спирається на закони сценічної дії [6, 182]. Успішний танцівник – не лише гнучкий та фізично розвинений механічний виконавець своєї ролі на сцені. Це різнобічно розвинена особа яка працює над своїм вдосконаленням як технічного виконавця так і знавця культури. Дослідник балету Г. Осборн підкреслює, що це: «непроста робота, але цього варто прагнути заради вдячних оплесків глядачів, заради слави, заради культури, та врешті-решт, заради того, щоб відчувати себе гідно, озираючись на виконану роботу над собою» [8, 68].

Мета роботи – визначити основний алгоритм розвитку артиста як індивідуальності у театральному колективі на прикладі трупи Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької.

Виклад основного матеріалу. Розвиток індивідуальності артиста балету — це постійний і багатогранний процес, який починається на досить ранньому етапі професійної підготовки і триває протягом усього кар'єрного шляху. З метою визначення основного алгоритму розвитку артиста як індивідуальності у театральному колективі, було проведено анкетування артистів балету Львівського національного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької.

В анкетуванні прийняли участь 49 артистів трупи.

Категорії артистів: артистів балету вищої категорії – 9; артистів балету I категорії – 7 ; артистів балету II категорії – 33 (рис. 1).

Вік артистів: від 20 до 25 років – 18; від 25 до 30 років – 16 ; від 30 до 40 років – 9 артистів; від 40 років і старше – 6 артистів. (рис. 2).

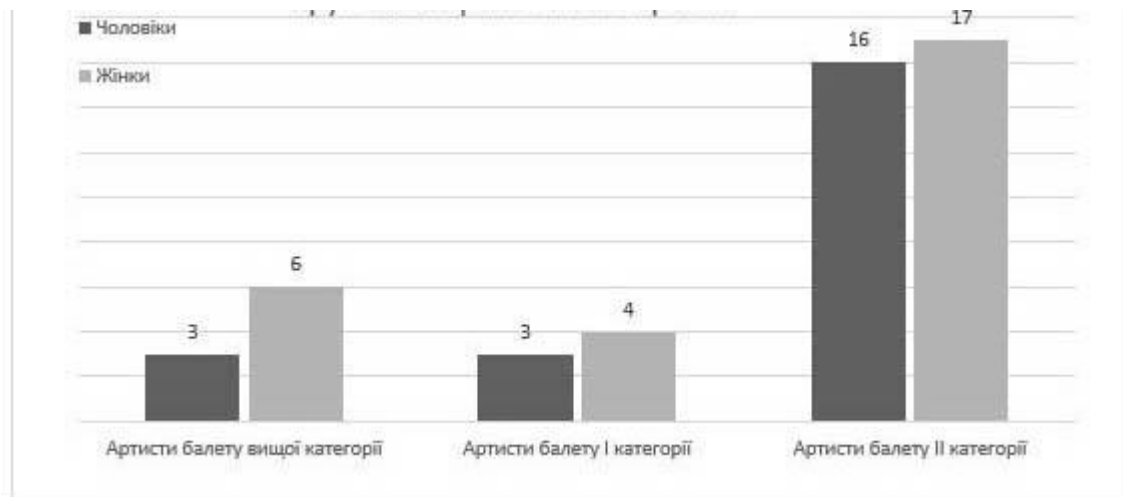

Рис. 1. Поділ анкетованих артистів балету трупі Львівського національного театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької за категоріями (власна розробка авторів)

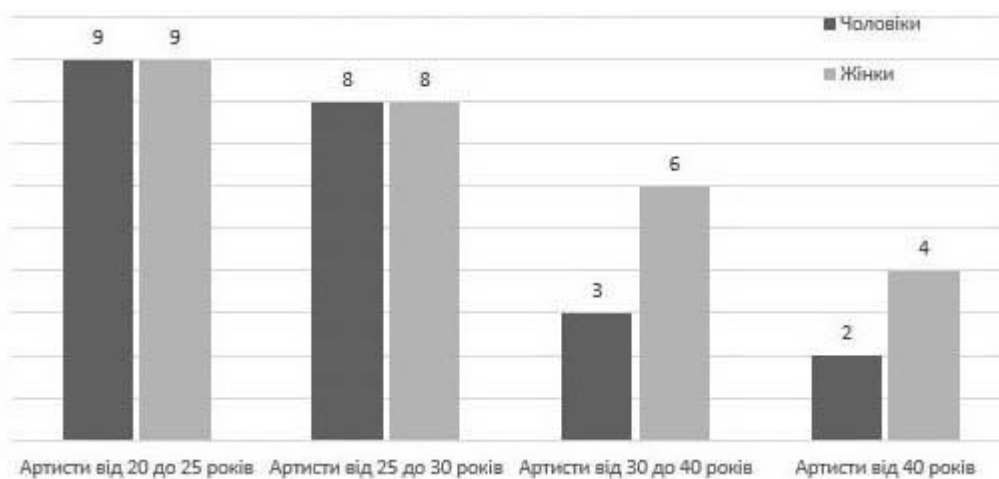

Рис. 2. Поділ анкетованих артистів балету трупі Львівського національного театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької за віком (власна розробка авторів)

За результатами анкетування виявлено, що більшість артистів почали займатись балетом з 5–7 років, стаж занять складає від 10 до 33 років.

Артистам були поставлені такі запитання:

1. Як ви бачили свій потенціальний розвиток індивідуальності після закінчення навчання?

2. Чи досягли ви цілі поставлені перед собою після закінчення навчання?

3. Чи змінилася ваша думка щодо плану розвитку своєї індивідуальності як артиста протягом роботи в театрі?

4. Які подальші кроки розвитку вашої індивідуальності?

5. З якою метою ви прагнете розвиватися як артист?

6. Які умови мають бути в театрі для впевненого розвитку артиста?

7. Що б ви хотіли змінити для більш легкого розвитку індивідуальності в театрі?

8. З якими труднощами ви зіштовхнулися на шляху?

Згідно з результатами анкетування більшість учасників виявили сильний інтерес до розвитку власного творчого стилю та вираження унікальності. Результати свідчать, що значна кількість артистів віддає перевагу експериментам та використанню новаторських методів для вираження своєї індивідуальності.

Завдяки результатам питання про потенціальний розвиток індивідуальності після закінчення навчання з'ясовано, що більшість респондентів налаштовані були йти до оперного театру, однак були й інші варіанти, такі як влаштування до гастролуючих труп та викладання у балетних школах/студіях. Також визначено що робота у театрі дає багато можливостей для розвитку індивідуальності: вивчення репертуару, застосування майстерності актора, вдосконалення індивідуальних технічних навичок, участь у

гастрольних турах, застосування різних танцювальних стилів, виконання різножанрових партій.

При аналізі відповіді на питання, що потрібно змінити для більш легкого розвитку індивідуальності в театрі, можна запропонувати такі методи для впровадження розвитку артистів :

- Створення умов для того, щоб артисти відчували себе вільними в творчому процесі. Це може включати роботу над власними ідеями, імпровізацію та експерименти з рухами та виразом.

- Забезпечення можливостей для індивідуальних консультацій та репетицій, враховуючи унікальні сильні сторони та потреби кожного артиста.

- Створення системи менторства, де більш досвідчені артисти можуть поділитися своїми знаннями та допомогти молодшим розвивати свою індивідуальність.

- Забезпечення підтримки та визнання для індивідуальних досягнень артистів, що може включати нагороди, публічні виступи та визначення їхнього внеску у театральному середовищі.

- Сприяння розвитку адаптивних навичок, щоб артисти могли ефективно пристосовуватися до різних творчих завдань та виражати свою індивідуальність в різноманітних контекстах.

Ці зміни можуть створити сприятливу атмосферу для більш легкого розвитку індивідуальності серед артистів балету, сприяючи їхньому творчому росту та творчій свободі.

З'ясовано найпоширеніші труднощі на шляху артистів: травмування, велика конкуренція, емоційне та фізичне виснаження, перенавантаження, невелика зарплата, коротка кар'єра, ненормований графік.

Також завдяки результатам опитування можна зробити такі висновки щодо основних проблем артистів балету Львівського національного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької:

- Брак самовираження:

загальний попит показує, що деякі артисти балету стикаються з обмеженням вираження власної індивідуальності в традиційних балетних форматах.

- Стрес та вимоги сфери:

великий вплив на обмеження творчого вираження артистів має високий рівень стресу, фізичне стомлення, велику конкуренцію та стандартні вимоги сучасної балетної сцени.

- Необхідність інновацій:

висвітлено потребу у впровадженні інноваційних методів та підходів, щоб стимулювати індивідуальний розвиток артистів та сприяти їхньому творчому самовираженню.

- Тренування та підтримка:

рекомендується забезпечити артистів балету додатковими можливостями для творчого розвитку, такими як майстер-класи, власні постановки та психологічна підтримка.

- Діалог з педагогами:

запропоновано здійснити відкритий діалог між артистами балету та педагогами-репетиторами для сприяння взаєморозумінню та спільному пошуку нових форм вираження.

Ці висновки мають на меті визначити основні проблеми та надати рекомендації для поліпшення розвитку та індивідуального самовираження артистів балету.

Отже аналіз розвитку артистів у трупі балету може бути важливим етапом для покращення творчого потенціалу та взаємодії колективу. Декілька аспектів, які можуть бути враховані при такому аналізі, включають:

- Технічні навички: оцінка рівня технічних навичок кожного артиста, таких як виразність рухів, точність позицій, гнучкість та силові можливості. Це може допомогти визначити, де можна покращити технічну майстерність через додаткові тренування та удосконалення техніки.

- Творчість та індивідуальність: аналіз того, наскільки кожен артист виражає свою індивідуальність через виконання партій та творчість у колективі. Це може включати аналіз емоційного виразу, інтерпретації ролей та інших аспектів творчого виявлення.

- Співпраця та взаємодія: оцінка рівня співпраці та взаємодії між артистами у трупі. Це важливо для створення вистав із гармонійно згуртованим колективом. Аналіз може включати співпрацю під час репетицій та вистав, а також загальну атмосферу у трупі.

- Рольова гнучкість: вивчення того, наскільки артисти вміють увійти у образ під час виконання різних партій. Це може включати аналіз їхньої адаптивності та здатності до виразного виконання різноманітних хореографій.

- Спроможність до самовдосконалення: визначення, наскільки артисти активно прагнуть до самовдосконалення. Це може включати участь у майстер-класах, репетиції поза робочим графіком та особистий розвиток.

- Фізичне та емоційне здоров'я: оцінка стану здоров'я артистів, враховуючи фізичні та емоційні аспекти. Це може включати регулярні медичні огляди, психологічну підтримку та

заходи для підтримки загального стану відносин у колективі.

Аналіз цих аспектів може надати важливі відомості для розробки індивідуальних та групових планів розвитку, спрямованих на підвищення професійних та творчих навичок артистів, а також покращення загального функціонування трупи балету.

Балетна трупа є невід'ємною складовою творчого організму Львівського національного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької, її високопрофесійна бездоганна робота є однією із запорок успіху театру, визнання його здобутків театральною спільнотою та широким глядацьким загалом, подальшого розвитку сучасного українського хореографічного мистецтва.

Розвиток трупи балету – це складний та багатосторонній процес, який вимагає уваги до численних аспектів, щоб досягти виняткових результатів у мистецтві танцю. Аналізуючи розвиток артистів у трупі балету, ключовою виявляється взаємодія різних елементів, що визначають якість вистав та взаємини у колективі. Важливо враховувати технічні навички, творчість, співпрацю, рольову гнучкість, спроможність до самовдосконалення та фізичне і емоційне здоров'я кожного артиста.

Для успішного розвитку трупи балету важливо створити сприятливу атмосферу для творчості та особистого росту. Підтримка індивідуальності кожного артиста, акцент на неперервне самовдосконалення, та розвиток колективного духу стають ключовими елементами успіху.

Остаточний висновок полягає в тому, що тільки через систематичний та комплексний підхід до аналізу та розвитку артистів можна досягти виняткових результатів у сфері балетного мистецтва, створивши енергійний та гармонійний колектив, здатний захопити та надихнути глядачів своїми виставами.

Професіоналізм – комплексна характеристика рівня майстерності фахівця. Професіоналізм артиста балету формується в процесі тривалого навчання і щоденної праці. Професіонал в балеті це фізично і інтелектуально розвинена, творче обдарована людина, психологічно стійка до різного роду неладу. Досягнення професіоналізму можливе лише через практичну діяльність людини, через саморозвиток, активну допомогу майстрів, що вже сформувалися. Теоретики застерігають діяльність артиста професійного балету від аматорського впливу [7, 135].

Дослідниця балетного мистецтва В. Захарова зазначає, зокрема: «Балетне

мистецтво – явище історичне, реальне побутування якого пов'язане з безперервним естетичним праксисом, творчою діяльністю конкретних артистів. Шлях кожного з них у балет своєрідний, проте є низка обставин соціально-естетичного характеру, при яких виникають належні умови для появи яскравих творчих індивідуальностей на балетній сцені. Особливу роль у цьому процесі відіграє попередній художній досвід, що визначається і фіксується якісним творчим результатом» [2, 270].

Наукова новизна. Вперше в українському мистецтвознавстві на такому широкому теоретичному матеріалі представлено розвиток та значення особистості артиста у балетному колективі. Здійснено теоретичне осмислення значення окремої особистості у розвитку балету в історичному та сучасному аспекті. Показано специфіку та значення індивідуальності у розвитку сучасної української балетної школи на конкретних дослідженнях сучасних артистів. Розкрито динаміку розвитку сучасного балетного мистецтва.

Висновки. Артист балету розвиває свою творчу індивідуальність постійно протягом всього творчого розвитку. Реальний розвиток танцівника розпочинається після того, як він розпочинає свої виступи на сцені. Для цього, безперечно, потрібна певна теоретична підготовка, яку можна здобути у профільному навчальному закладі.

Більшість артистів виявляють інтерес до свого творчого розвитку та вираження творчої унікальності. Дослідження думки артистів виявило, що більшість артистів балету бажають себе відчувати вільними у творчому процесі та працювати над власними ідеями, імпрровізацією та експериментами із рухами та виразами. Дослідження індивідуальності артистів балету збагачує уявлення про динаміку і різнобарвність мистецтва. У перспективах подальших досліджень передбачається розширити тематику опитування і залучити до експерименту артистів балету інших оперних театрів в Україні, щоби дослідити загальноукраїнську картину розвитку індивідуальності артиста у мистецтві балету.

Література

1. Козляковський П.А. Загальна психологія : навчальний посібник. Миколаїв: Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія», Київ, 2005. 240 с.

2. Захарова В.А. Артистична індивідуальність українських балерин як суб'єктів творчої діяльності. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство*. 2017. № 24. С. 269–275.

3. Одрехівський Р. В. Соціальні та історичні умови розвитку мистецтва в Галичині: перша третина XX століття. *Народознавчі зошити*. 2024. № 1. С. 154–158. <https://doi.org/10.15407/nz2024.01.154>.

4. Погоріла М. С. Творчість Олексія Ратманського в контексті українського балетного театру початку 90 х років XX століття. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2015. № 3. С. 98–104.

5. Станішевський Ю. О. Балетний театр України: 225 років історії : монографія. Київ : Музична Україна, 2003. 440 с.

6. Татаренко М. Г. Специфіка акторського мистецтва в балетному театрі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2014. № 3. С. 180–185.

7. Шариков Д. І. Філософія неокласичного танцю та естетика нового балету за художнім методом Михайла Фокіна і Федора Лопухова. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. № 12. С. 135–141.

8. Osborne H. *Aesthetics in the Modern World*. London: Published by Thames & Hudson, 1968. 379 p.

References

1. Kozliakovskiy, P. A. (2005). *General Psychology*. Mykolaiv [in Ukrainian].

2. Zakharova, V. A. (2017). Artistic Individuality of Ukrainian Ballerinas as Subjects of Creative Activity. *Ukrainian Culture: Past, Present, and Ways Forward. Direction: Art History.*, 24, 269–275 [in Ukrainian].

3. Odrekhivskiy, R. V. (2024). Social and Historical Conditions of the Development of Art in Galicia: The First Third of the XXth Century. *Ethnographic Notebooks*, 1, 154–158. <https://doi.org/10.15407/nz2024.01.154> [in Ukrainian].

4. Pohorila, M. S. (2015). Oleksii Ratmanskyy's Creativity in the context of Ukrainian Ballet Theatre of the Early 90s of the XXth Century. *Journal of the Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music*, 3, 98–104 [in Ukrainian].

5. Stanishevskiy, Yu. O. (2003). *Ballet Theatre of Ukraine: 225 Years of History*. Kyiv [in Ukrainian].

6. Tatarenko, M. H. (2014). Specifics of Acting in Ballet Theatre. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 3, 180–185 [in Ukrainian].

7. Sharykov, D. I. (2015). Philosophy of Neoclassical Dance and Aesthetics of New Ballet according to the Artistic Method of Mykhailo Fokin and Fedir Lopukhov. *Current Issues in Humanities*, 12, 135–141 [in Ukrainian].

8. Osborne, H. (1968). *Aesthetics in the Modern World*. London [in English].

*Стаття надійшла до редакції 02.04.2024
Отримано після доопрацювання 03.05.2024
Прийнято до друку 10.05.2024*